

Motion till riksdagen 2020/21:167

av **Maj Karlsson m.fl. (V)**

Funktionsrättsfrågor

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
2 Inledning.....	3
3 Svensk lagstiftning	3
4 Delaktighet och demokrati	4
5 Tillgänglighetslagstiftningen.....	4
6 Ekonomisk utsatthet	5
7 Rätten till arbete	6
8 Hälsa	7
9 Habilitering.....	8
10 Våld och övergrepp	8
11 Socialtjänst	9
12 LSS	9
13 Bostad.....	11
14 Krisberedskap.....	11
15 Uppdelad statistik	12
16 Kultur och idrott	12

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan inkorporeras i svensk lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hatbrott och förolämpning mot personer med funktionsnedsättning ska ingå i brottsbalkens bestämmelser om hets mot folkgrupp och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en maktutredning bör tillsättas med ett särskilt uppdrag att se över hur delaktigheten för personer med funktionsnedsättning kan öka och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utvärdera hur diskrimineringslagen efterlevs med avseende på funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den redan befintliga satsningen på praktikplatser bör utvärderas i syfte att få fler myndigheter att ta emot arbetsökande med funktionsnedsättning och i förlängningen erbjuda en anställning samt tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en nationell handlingsplan bör tas fram i syfte att identifiera och åtgärda ojämlikheter i hälsa och tillgång till vård och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen kring habilitering bör ses över och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten till habiliteringsersättning bör lagstadgas och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas i syfte att stärka lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade med målsättningen att återupprätta lagens grundintentioner och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör ha ett ensamt ansvar för den personliga assistansen och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rutiner bör tas fram i syfte att säkerställa att all viktig information från samhällets sida i händelse av kris eller katastrof tillgängliggörs för personer med olika funktionsnedsättningar och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över samhällets möjlighet att ge personer med funktionsnedsättning det stöd och den hjälp de behöver i händelse av kris eller katastrof och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla rutiner för inhämtning av uppdelad statistik och indikatorer på området mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krav på funktionshindersperspektiv ska ställas på all offentligt finansierad kultur och idrott och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en kartläggning bör göras av hur tillgången till fritidshjälpmedel, färdtjänst, kontaktpersoner, ledsagare

och personlig assistans påverkar möjligheten att delta i kulturliv och i fysiska aktiviteter på lika villkor runt om i landet och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Förenta Nationernas (FN) internationella konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning antogs av FN:s generalförsamling den 13 december 2006 och undertecknades av 82 länder, däribland Sverige, i mars 2007. I september 2019 hade konventionen ratificerats av 180 länder, inklusive EU. Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning tillhör de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter men skapar i sig inte några nya rättigheter utan har till syfte att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Utgångspunkten är att funktionshinder är en social konstruktion och att det är hinder i samhället, inte individens funktionsnedsättning, som leder till exkludering. Personer med funktionsnedsättning anses vara fullvärdiga rättighetsbärare och en del av den mänskliga mångfalden. Konventionen är den första som har arbetats fram tillsammans med representanter från den berörda gruppen, dvs. rättighetsbärarna, och den kräver en oberoende granskande institution.

3 Svensk lagstiftning

I Sverige har inte rättighetsperspektivet fått genomslag. Kunskapen om konventionen och vilka skyldigheter som finns från samhällets sida är fortsatt låg. Konventionen används inte som underlag för beslut i domstolar eller hos myndigheter och personer med funktionsnedsättning saknar generellt förutsättningar att hävda och utkräva sina rättigheter. Det saknas en långsiktig strategi för att öka medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Trots att Sverige antog konventionen i riksdagen 2008 har den inte införlivats i svensk lag. Luckor i befintlig lagstiftning har inte identifierats och det saknas systematisk uppföljning och analys av praktisk tillämpning. Vänsterpartiet anser att rättighetsperspektivet ska genomsyra regelverk och politik för personer med funktionsnedsättning. För att på allvar kunna genomföra konventionen krävs att staten antar ett rättighetsbaserat angreppssätt gentemot rättighetsbärarna och säkerställer ansvarsutkrävande. Regeringen bör därför utreda hur FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan inkorporeras i svensk lagstiftning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ett exempel där den svenska lagstiftningen brister är avsaknaden av skydd mot hatbrott. Brottsbalkens bestämmelser om hets mot folkgrupp omfattar inte handlingar riktade mot personer med funktionsnedsättning och därmed finns det inte heller någon statistik eller forskning på området. Skyddet för personer med funktionsnedsättning måste säkerställas genom att hatbrott och förolämpning mot gruppen ska ingå i brottsbalkens bestämmelser om hets mot folkgrupp. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Delaktighet och demokrati

För att kunna uppnå en förändring krävs det, i de fall det är möjligt, att representanter från den grupp förändringen berör är delaktiga i förändringsprocessen. I dag upplever en stor del av de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning att de sällan är aktivt involverade i beslutsfattningen kring de frågor som berör dem. Även om det kan finnas möjlighet att lämna synpunkter sker det ofta utan meningsfull återkoppling, utan tillgång till underlag eller när beslut i praktiken redan har fattats.

Vänsterpartiet anser att det bör skapas former och rutiner för att involvera personer med funktionsnedsättning i politiska beslut som direkt berör gruppen på kommunal, regional och statlig nivå. Vi anser även att representanter från organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning bör delta i samhällsövergripiga statliga utredningar och kommissioner.

I regeringens promemoria ”Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati” fastslås att det finns stora skillnader i delaktighet i befolkningen. Valdeltagandet och representativitet är generellt lägre bland grupper som har en kort utbildning. Många människor känner sig inte delaktiga, upplever att de har lågt inflytande och känner ett avstånd till de demokratiska institutionerna. Det gäller framförallt personer som befinner sig i en social utsatthet, har en funktionsnedsättning, lider av ohälsa eller bor i ett socioekonomiskt utsatt område.

Att personer med funktionsnedsättning generellt har en lägre delaktighet och representation i de demokratiska processerna får konsekvenser för hur de politiska frågor som rör gruppen prioriteras. I den statliga utredningen SOU 2016:5 ”Låt fler forma framtiden” konstateras att det är svårt att i grunden förändra maktförhållanden i samhället genom demokratireformer eller åtgärder för att främja deltagandet. I syfte att fördjupa kunskapen om maktförhållandena i samhället och bidra till en hållbar demokrati föreslår utredningen att en maktutredning tillsätts. Tanken är att utredningen ska bidra med ett underlag som ger politiska beslutsfattare bättre förutsättningar att fatta långsiktiga och ändamålsenliga beslut för att möta de utmaningar som samhället och demokratin står inför på sikt.

Vänsterpartiet delar utredningens oro kring att fler individer i samhället upplever maktlöshet och att de inte tror att de kan påverka sin levnadssituation genom att delta i demokratins processer. Vi tillstyrker därför utredningens förslag att tillsätta en maktutredning med uppdrag att analysera fördelningen av makt och inflytande inom olika områden och mellan olika grupper i det svenska samhället. Maktutredningen ska även ha ett särskilt uppdrag att se över hur delaktigheten för personer med funktionsnedsättning kan öka. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Tillgänglighetslagstiftningen

En ökad tillgänglighet gör samhället bättre genom att fler människor ges möjlighet att delta i samhället och leva ett självständigt liv. År 2015 blev bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning en diskrimineringsform enligt lagen. Diskrimineringsförbudet avser alla samhällsområden där diskrimineringslagen gäller med undantag för tillhandahållande av bostäder.

Vänsterpartiet anser att den nya diskrimineringslagstiftningen var ett steg framåt i frågan om mänskliga rättigheter men tyvärr innehåller lagstiftningen flera avgörande

undantag jämfört med den bakomliggande utredningens förslag. Regeringen har aviserat att lagen om otillgänglighet som diskrimineringsgrund ska ses över och breddas. År 2017 kom en proposition om utvidgat skydd mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet (2016/17:220) som föreslog att det gällande undantaget för företag med mindre än tio anställda skulle tas bort. Vänsterpartiet välkomnade förslaget.

Som en del i att bredda diskrimineringslagstiftningen bör en utvärdering genomföras av den rådande lagstiftningen i syfte att se hur den har fungerat. Det är ytterst viktigt att de goda intentioner som fanns från regeringens sida även infrias i praktiken. Regeringen bör därför utvärdera hur diskrimineringslagen efterlevs med avseende på funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Ekonomisk utsatthet

Personer med funktionsnedsättning, i synnerhet kvinnor, har ofta sämre ekonomiska förutsättningar än andra grupper i samhället. Många saknar en löneinkomst och lever på ekonomiskt bistånd. Enligt en lägesrapport från Socialstyrelsen från i år ökar antalet personer med insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) i gruppen som får ekonomiskt bistånd jämfört med för tio år sedan. Funktionsnedsättningen i sig kan vara kostnadsdrivande p.g.a. nödvändiga utgifter för hälso- och sjukvård, läkemedel och olika hjälpmedel. Även hyran för bostäder i särskilt boende är ofta högre än genomsnittlig hyra för jämförbara bostäder.

Socialförsäkringen ska skydda den enskildes försörjning vid arbetslöshet eller sjukdom, trots det är vissa med kroniska sjukdomar eller varaktiga funktionsnedsättningar helt utestängda från försäkringen. En ökande andel av den förvärvsarbetande befolkningen tecknar privata eller fackliga sjukförsäkringar, ett alternativ som inte är tillgängligt för de som står utanför arbetsmarknaden. Den som p.g.a. funktionsnedsättning aldrig har haft en löneinkomst får en ersättning inom socialförsäkringen på garantinivån. I dag ligger den ersättningen lägre än en halv lägsta lön på arbetsmarknaden men med högre skattesats än för lönearbete och ålderspension.

Under senare år sker en alltmer restriktiv bedömning från Försäkringskassan av rätten till sjuk- och aktivitetsersättning, vilket lett till att många förlorat sitt skydd i socialförsäkringen. En stor andel av dessa har inte fått något lönearbete och tvingas då vända sig till kommunen för att få försörjningsstöd. En ny målgrupp för försörjningsstöd är unga personer med livslånga och omfattande funktionsnedsättningar som tidigare har fått aktivitetsersättning. Försörjningsstödet är utformat för att vara ett tillfälligt stöd då alla egna tillgångar är uttömda och ersättningsnivån är betydligt lägre än i socialförsäkringen. Många med psykisk funktionsnedsättning lever dock varaktigt på försörjningsstöd.

Stödsystemen för försörjning är komplicerade. Det vilar ett stort ansvar på den enskilde att agera rätt för att inte mista sin försörjning, men också att klara av ansökningsprocessen, vilket skapar stora hinder för personer med kognitiva funktionsnedsättningar. Vissa grupper med funktionsnedsättning har en negativ disponibel inkomst, de fasta utgifterna överstiger inkomsterna. De försörjs i praktiken av anhöriga.

Försörjningsstöd får aldrig bli en permanent lösning. Människor som inte har arbete p.g.a. funktionsnedsättning eller ohälsa måste få sin huvudsakliga försörjning via social-

försäkringen. Garantinivån i socialförsäkringen bör höjas samt indexeras i takt med övrig löneutveckling. Även den som är i behov av livslångt stöd ska ha rätt till ett gott liv. I motionen ”En ny sjukförsäkring” beskrivs Vänsterpartiets politik på området närmare.

7 Rätten till arbete

Arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning ligger högre jämfört med befolkningen totalt. Sedan 2013 har arbetslösheten minskat i befolkningen och mellan 2018 och 2019 finns det även en statistiskt säkerställd nedgång i arbetslöshet för personer med funktionsnedsättning. Omkring 28 procent av personer med funktionsnedsättning har dock upplevt diskriminering i någon form på arbetsmarknaden. Kvinnor är i högre grad utsatta än män. Negativa attityder hos arbetsgivaren, kränkningar, diskriminering vid tillsättning av jobb och mobbning är de vanligaste formerna av diskriminering som personer med funktionsnedsättning blir utsatta för på arbetsmarknaden.

Varje människa har rätt att genom arbete bidra till sin egen försörjning. Allas rätt till arbete är ett effektivt sätt att bygga ett samhälle där alla människor med sina olika erfarenheter är en tillgång. Arbete är viktigt för den personliga utvecklingen, för goda levnadsvillkor samt full delaktighet i samhället. Personer med funktionsnedsättning som söker jobb ska bemötas utifrån sina resurser och tillgångar och inte utifrån vilka hinder som finns.

Vänsterpartiet anser att skyddet mot diskriminering av personer med funktionsnedsättning i arbetslivet måste säkerställas. Aktiva åtgärder mot diskriminering ska vidtas och funktionshinderperspektivet måste förstärkas i det systematiska arbetsmiljöarbetet. En nationell handlingsplan bör tas fram med målsättningen att sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning ska ligga på samma nivå som sysselsättningsgraden hos den övriga befolkningen. Även de arbetsmarknadspolitiska stöden bör reformeras så att adekvat stöd ges till arbetsgivare och arbetstagare, inkluderat de som förvärvat funktionsnedsättning under anställning, samt egenföretagare med funktionsnedsättning. Arbetsgivare ska få tillräckligt stöd för att möjliggöra skäliga anpassningar på arbetsplatsen, däribland tillgång till tolktjänst och arbetshjälpmedel.

Rätten till arbete för personer med funktionsnedsättning finns reglerad i flera konventionstexter författade av FN. Det innebär att Sverige som stat är ansvarig för att främja förverkligandet av rätten till arbete för personer med funktionsnedsättning. I lagen om stöd och service (LSS) är daglig verksamhet och sysselsättning reglerad. Det innebär att personer som uppbär stöd enligt LSS bör ha en rimlig sysselsättning på dagarna. Vänsterpartiet anser att personer med psykiska funktionshinder ska ha rätt till daglig sysselsättning enligt LSS och att sysselsättningen ska kunna anpassas efter individens olika förmågor och möjligheter. Vi anser vidare att regelverket kring LSS och SoL bör ses över i syfte att underlätta för både arbetstagaren och arbetsgivaren att gå från daglig verksamhet till ett arbete med lönestöd.

Den dagliga verksamheten omfattas i dag inte av svensk arbetsmarknadslagstiftning, vilket innebär brister i arbetsmiljöskydd och förhindrar facklig organisering. Detta bör också förändras enligt Vänsterpartiet.

Det finns en tydlig skillnad mellan hur män och kvinnor får del av samhällets stöd och insatser på arbetsmarknadsområdet. Arbetsmarknadspolitiken behöver därför inte enbart ett funktionshinderperspektiv utan även ett tydligt genusperspektiv. Möjligheter till stöd, utbildning och arbetsmarknadsåtgärder får inte begränsas beroende på vilket kön personen har. Risker är annars överhängande att traditionella föreställningar om lämplig sysselsättning för män respektive kvinnor cementeras när det gäller arbetsmarknadsåtgärder för personer med funktionsnedsättning.

Regeringen har sedan 2016 satsat på att skapa praktikplatser för personer med funktionsnedsättning på olika myndigheter. Hittills har ca 435 arbetssökande haft praktik på över 80 myndigheter. Det är ett glädjande resultat, men Vänsterpartiet vill inte att regeringen nöjer sig med det. För att inte personer ska riskera att endast få en möjlighet till praktik behöver nästa steg tas. Regeringen bör därför tillsätta en utredning som utvärderar den redan befintliga satsningen på praktikplatser men med syfte att få fler myndigheter att ta emot arbetssökande med funktionsnedsättning och i förlängningen erbjuda en anställning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Hälsa

Enligt Folkhälsomyndigheten finns det stora skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället. Bland personer med funktionsnedsättning rapporteras sämre livsvillkor, sämre levnadsvanor och sämre hälsa jämfört med personer utan en funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning får inte heller det stöd de behöver för att identifiera de vårdbehov de har eller för att upprätthålla en god hälsa.

Nedsatt psykisk hälsa och dålig tandhälsa är mer än dubbelt så vanligt bland personer med funktionsnedsättning jämfört med övrig befolkning. Det är tio gånger vanligare att personer med funktionsnedsättning upplever sin hälsa som dålig. Personer med funktionsnedsättning röker mer, har oftare riskabla alkoholvanor, är mer stillasittande och lider i större utsträckning av fetma.

Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät visar att symtom på ohälsa såsom värk i kroppen, trötthet, stress och känsla av ångslan, oro och ångest anges i större utsträckning bland personer med funktionsnedsättning. En betydande del av den sämre hälsan beror inte på funktionsnedsättningen i sig, utan kan förklaras av välkända riskfaktorer för ohälsa kopplade till livsvillkor. De viktigaste bestämningsfaktorerna för ojämlikheter i psykisk hälsa bland vuxna är kopplade till sysselsättning och ekonomi. Det gäller både ojämlikheter utifrån inkomst och komplexa ojämlikheter. Insatser för att minska den ekonomiska utsattheten och främja sysselsättningen kan därför ha betydelse för att minska ojämlikhet i psykisk hälsa. Otrygghet och kränkning är viktiga faktorer för komplexa ojämlikheter. I folkhälsoenkäten uppger personer med funktionsnedsättning att de har utsatts för kränkande behandling samt våld eller hot om våld i större utsträckning än andra. Detta indikerar att den sämre hälsan hos personer med funktionsnedsättning skulle kunna förbättras genom politiska insatser och ett mer inkluderande samhälle.

Kunskapen kring vilka faktorer som ligger bakom den högre graden av ohälsa bland personer med funktionsnedsättning måste öka. Funktionshinderperspektivet ska vara en självklar och integrerad del i folkhälsopolitiken. Riktade insatser måste genomföras för att upptäcka, begränsa och förebygga ohälsa. I syfte att identifiera och åtgärda ojämlik-

heter i hälsa och tillgång till vård bör en nationell handlingsplan tas fram. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Risken för suicid är fortfarande betydligt högre för personer med funktionsnedsättningar än för andra. Under de senaste femton åren har antalet självmord i Sverige minskat med ca 20 procent, detsamma gäller större delen av EU. Trenden gäller dock inte ungdomar och unga vuxna, där självmorden legat på samma nivå under en längre tid. Kunskapen kring vilka riskgrupper för suicid som finns måste identifieras. Likaså behöver kunskaperna om suicidprevention öka och de förebyggande insatserna prioriteras.

9 Habilitering

Med rehabilitering menas insatser som ska bidra till att en person med medfödd eller tidigt förvärvad funktionsnedsättning, utifrån dennes behov och förutsättningar, utvecklar och bibehåller bästa möjliga funktionsförmåga samt skapar goda villkor för ett självständigt liv och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

I dag skiljer sig tillgången till rehabilitering stort beroende på var i landet du bor. Huvudmannaskapet varierar mellan regioner och kommuner och uppdelningen leder till att det även blir stora skillnader i hur man bedömer rätten till rehabilitering. Tillgången till specialistkompetens, arbetsätt och sammansättningen av personalgrupper inom rehabiliteringen varierar också stort. För små rehabiliteringsenheter är det omöjligt att klara uppdraget. Det saknas specialistutbildning inom flera områden och det finns stora svårigheter att rekrytera till de specialistutbildningar som finns.

Den enskildes möjligheter att påverka de egna rehabiliteringsinsatserna är begränsade. Det finns få möjligheter för den enskilde att ställa krav på åtgärder, om nödvändiga insatser uteblir eller är bristfälliga. Tillgången till hjälpmedel är inte heller säkerställd på ett likvärdigt sätt.

Lagstiftningen kring rehabilitering bör ses över i syfte att säkerställa rätten till likvärdiga insatser i hela landet samt öka individens rätt att påverka sina egna rehabiliteringsinsatser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Under förra mandatperioden drev Vänsterpartiet, i budgetförhandlingar med regeringen, igenom att kommunerna ska få statsbidrag för att kunna betala ut rehabiliteringsersättningen till personer som har daglig verksamhet. I dag är det enbart ett fåtal kommuner som inte ersätter personer för deras insats på den dagliga verksamheten. I syfte att säkerställa rätten till rehabiliteringsersättning bör kommunernas ansvar för att ersätta personer som har daglig verksamhet lagstiftas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ersättningsnivåerna bör även harmoniseras mer mellan kommunerna.

10 Våld och övergrepp

Våld mot personer med funktionsnedsättning är ett dolt samhällsproblem, trots att en psykisk eller fysisk funktionsnedsättning innebär en ökad risk för att utsättas för övergrepp. Det kan vara en anhörig som är förövare eller någon annan som den utsatta är i beroendeställning till. Behovet av hjälp från andra i vardagen gör att våldet ofta tenderar

att bli osynligt för omvärlden. När personer med funktionsnedsättning berättar om vad de utsatts för kan de också ha svårt att bli tagna på allvar. Bristande kunskap bland yrkesverksamma gör att bemötandet och omhändertagandet ofta brister.

Kunskapen måste öka kring vilka orsaker som ligger bakom att vuxna och barn med funktionsnedsättning löper större risk för att utsättas för våld och övergrepp. I dag saknas det forskning och rutiner för att samla in relevant statistik på området. Även kunskapen hos personer som arbetar inom exempelvis hälso- och sjukvård, skola, polis och rättsväsende behöver säkerställas. Alla yrkesgrupper som kan komma i kontakt med våldsutsatta funktionsnedsatta bör ha kunskap om de rättigheter till särskilt stöd och anpassningar som personer med funktionsnedsättning har, som exempelvis tolk.

Vänsterpartiet anser att samhällets insatser mot mäns våld mot kvinnor ska ha ett funktionsrättsperspektiv. Regeringens nationella strategi mot mäns våld mot kvinnor bör exempelvis kompletteras med konkreta åtgärder kring kvinnor med funktionsnedsättning. Kommunerna, som bär ansvaret för kvinnojourerna, ska se till att det finns kvinnojoursplatser som även är tillgängliga för kvinnor med funktionsnedsättning.

11 Socialtjänst

Barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är överrepresenterade inom tvångsvården och omhändertas enligt lagen om vård av unga (LVU) av orsaker som beror på konsekvenser av funktionsnedsättningen samt p.g.a. bristande samhällsstöd i övrigt. Rättsväsendet saknar kompetens att hantera ärenden där barn med funktionsnedsättning är såväl målsägare som misstänkt lagöverträdare. kompetensbristen medför en rättsosäker situation för barn med funktionsnedsättning.

Avsaknad av kunskap och information som är anpassad för barn med olika funktionsnedsättningar leder till att barn med funktionsnedsättning har svårare att komma till tals och bli lyssnade på. Problematiken finns inom flera områden men i synnerhet inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och rättsväsendet.

Skyddet mot att barn och unga med funktionsnedsättning frihetsberövas p.g.a. följderna av funktionsnedsättningen måste utvecklas. Kunskapen inom rättsväsendet om barn med funktionsnedsättning och funktionsnedsättningarnas konsekvenser bör öka och strategier för att alla barn med funktionsnedsättning systematiskt ges möjlighet att komma till tals i frågor som rör dem måste utarbetas.

12 LSS

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och insatsen personlig assistans ger många människor möjlighet att leva ett självständigt liv och att delta i samhället fullt ut på sina egna villkor. Införandet av personlig assistans var en väldigt viktig jämlikhetsreform som har förbättrat livskvaliteten påtagligt för många människor i Sverige.

Utvecklingen av LSS och den personliga assistansen har under de senaste åren varit ett bakslag. Från början var LSS en revolutionerande rättighetslagstiftning där människors individuella behov skulle vara styrande. Den skulle ge människor rätt att leva ett liv som andra med delaktighet, egenmakt och självbestämmande oavsett funktionalitet.

Men under de senaste 10 åren har tillämpningen av lagstiftningen förändrats i kombination med att politiska viljeriktningar om att dämpa kostnaderna fått kraftigt genomslag. Följden har blivit att tusentals människor har förlorat hela eller delar av sin assistans. Vänsterpartiet anser att alla ska ha rätt att leva ett liv som andra med utgångspunkt från våra individuella behov. LSS bör återupprättas som en rättighetslagstiftning som styrs av behov och garanterar grundläggande rättigheter. En utredning bör därför tillsättas i syfte att stärka lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade med målsättningen att återupprätta lagens grundintentioner och utifrån den utveckla och modernisera lagstiftningen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I dag är huvudmannaskapet för personlig assistans delat mellan stat och kommun. Assistansersättning från Försäkringskassan (staten) beviljas endast om de grundläggande hjälpbehoven (andning, personlig hygien, måltider, att klä av och på sig, kommunikation och annan hjälp som förutsätter ingående kunskap) uppgår till 20 timmar eller mer per vecka. Vid grundläggande behov under 20 timmar är den personliga assistansen kommunens ansvar.

Ansvarsuppdelningen har dock inneburit flera olika problem. Kommunen och staten har i vissa fall gjort helt olika bedömningar när det gäller en persons rätt till personlig assistans respektive assistansersättning. Bedömningarna har framstått som rättsosäkra och de olika utfallen har skapat oro hos de sökande samt misstro mot systemet. Därtill har de senare årens striktare rättspraxis medfört att allt färre personer kvalificeras för den statliga assistansersättningen. Fler har därmed blivit hänvisade till kommunal assistans.

Många kommuner har en hög ambitionsnivå samt goda resurser och kan därmed lösa situationen för den enskilde på bästa sätt. Medan andra, framför allt mindre kommuner har en snävare ekonomi vilket medför att grupper riskerar att ställas mot varandra. Risk- en är då hög att kommunens budget och inte personens behov styr beslutet om assistans. Detta urholkar intentionen med rättighetslagstiftningen LSS. När finansieringsansvaret ligger på kommunerna kan det även bli konflikt mellan individuella rättigheter och kommunalt självstyre. Kommunernas uppgift är att garantera den enskildes rätt samtidigt som de ska ta hänsyn till alla kommuninvånares rätt att gemensamt bestämma över hur pengar ska fördelas.

Enligt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska staten ansvara för att rättigheterna garanteras och genomförs lika över landet. Detta gäller även i de fall staten väljer att organisera sin verksamhet med olika ansvarsfördelning, inbegripet regioner och kommuner med självstyre. Med staten som ensam huvudman skulle förutsättningarna för likvärdiga bedömningar i hela landet öka. Vid en flytt till en annan kommun skulle inte en ny ansökan om stöd behöva göras. Fokus skulle ligga på den enskildes behov, ökad service och kvalitet istället för antal timmar grundläggande behov och vem som ska betala. Även risken att enskilda kommuners ekonomi skulle påverka deras benägenhet att ge insatsen skulle försvinna. Staten bör därför ha ett ensamt huvudansvar för den personliga assistansen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

13 Bostad

En grundläggande mänsklig rättighet är att kunna bo där man vill. Bostad med särskild service för vuxna är en av insatserna för särskilt stöd och särskild service enligt LSS och kan delas upp i kategorierna gruppboende och serviceboende. Bostäder som upplåts enligt LSS är ofta förhållandevis dyra, vilket för den enskilde kan innebära höga boendekostnader i relation till inkomsterna. I dag är det även möjligt att räkna in kostnaden för gemensamhets- och personalutrymmen i anslutning till bostaden i hyran. Vidare har den enskilde ofta små möjligheter att tacka nej till ett erbjudande om bostad då utbudet av dessa bostäder är begränsat.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare med uppgift att se över reglerna och klargöra rättsläget för boende med särskild service enligt LSS i syfte att den enskilde inte ska drabbas av merkostnader p.g.a. av sin funktionsnedsättning. Vänsterpartiet ser väldigt positivt på det initiativet och välkomnar ett nytt regelverk som innebär sänkta boendekostnader för personer med funktionsnedsättning.

Vänsterpartiet värnar en bostadsmarknad med en hög grad av tillgängliga bostäder. Vi vill att alla människor ska ha möjlighet att efterfråga olika typer av bostäder, oavsett ålder eller eventuella funktionsnedsättningar. För att ett bostadsbestånd ska vara flexibelt och kunna möta alla människors behov är det viktigt att det ställs krav på hög tillgänglighet vid all nybyggnation.

14 Krisberedskap

I instruktionerna till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och övriga instanser som ansvarar för krisberedskap i nödsituationer finns det inget tydligt uppdrag kring att den information som går ut till allmänheten ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Det betyder att det i dag finns en mängd människor som inte kan tillgodogöra sig informationen om hur de bör agera vid händelse av en kris eller katastrof.

Att samhället brister på detta område blev tydligt under coronakrisen. I takt med att rekommendationerna om social distansering skärptes ökade behovet av tillgängliga och uppdaterade hemsidor. Detta prioriterades inte och det tog lång tid innan det togs fram tillgänglig information om covid-19 på de ansvariga myndigheternas webbplatser. Möjligheten att få information på lättläst svenska drog också ut på tiden, likaså att få de dagliga presskonferenserna teckenspråkstolkade. Även vårdguiden 1177 var sen med att tillgängliggöra sin information.

Att inte möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att tillgodogöra sig viktig information från en pålitlig källa är en stor hälsorisk. Rutiner bör därför tas fram i syfte att säkerställa att all viktig information från samhällets sida vid händelse av kris eller katastrof tillgängliggörs för personer med olika funktionsnedsättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Beredskapen för att kunna ge personer med funktionsnedsättning det stöd och den hjälp som de behöver i händelse av en kris eller katastrof behöver också ses över. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

15 Uppdelad statistik

Avsaknad av statistik och indikatorer för uppföljning är ett genomgående problem som rör alla artiklar i FN:s konvention. Kunskap behövs för att identifiera luckor och analysera vilka åtgärder som leder till utveckling och positiva effekter för genomförandet av en rättighetspolitik. Eftersom mycket av ansvaret för frågor som rör funktionsnedsattas vardagliga liv ligger på en kommunal nivå så är det ytterst viktigt att möjligheten finns att se hur skillnaderna mellan kommunerna ser ut. Det är även viktigt att kunna jämföra livsvillkoren för barn och unga med funktionsnedsättning med barn och unga utan funktionsnedsättning. För att kunna utveckla jämställdhetspolitiken så krävs det även könsuppdelad statistik. Rutiner för inhämtning av uppdelad statistik och indikatorer på området mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning bör därför utvecklas skyndsamt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

16 Kultur och idrott

Människor med funktionsnedsättning ska vara fullt delaktiga, inte bara som besökare, åskådare eller användare, utan även som utövare av kultur och idrott. I dag är möjligheterna att delta begränsade p.g.a. bristande tillgänglighet, neddragningar av personlig assistans, bristande tillgång till kontaktpersoner och begränsningar i färdtjänst.

Ansvaret för ett tillgängligt kulturliv ligger på flera nivåer. Samarbetet mellan beslutsfattare på statlig, regional och kommunal nivå och fastighetsägare, byggherrar samt konst- och kulturlivets aktörer måste därför öka. För att öka kunskapen om vilka hinder det finns för en person med funktionsnedsättning att ta del av kultur bör även representanter från funktionshindersrörelsen vara delaktiga i arbetet.

I syfte att bredda utbudet av tillgänglig kultur och arrangemang ska krav på funktionshinderperspektivet ställas på all offentligt finansierad kultur och idrott. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Att ha tillgång till tillgänglig media är en demokratisk rättighet. Lagstiftningen ska skapa förutsättningar för att alla ska ha möjlighet att både ta del av och medverka i mediasamhället oavsett funktionsnedsättning. Mediapolitiken ska vara inkluderande och spegla hela befolkningen. För att detta ska bli verklighet krävs det att fler personer med funktionsnedsättning medverkar i och blir delaktiga i produktionen av medier. För att alla ska ha möjlighet att delta i det offentliga samtalet bör inte bara nyheter utan även andra agendasättande program tillgängliggöras. Genom public service ska rätten till ett brett medieutbud samt till saklig och oberoende journalistik för alla, utan extra kostnad, säkerställas.

I dag finns en hel del hinder för att personer med olika funktionsnedsättning ska få samma möjligheter till motion och idrottande som andra. Det kan handla om rent fysiska hinder i form av idrottsanläggningar som inte är anpassade eller att man bor på en mindre ort och det saknas organiserad föreningsidrott inom parasportgrenar. Den försämrade rätten till assistans sätter käppar i hjulet för dem som behöver stöd för att kunna utöva sin sport och för den som bor på ett särskilt boende kan det vara låg bemanning som skapar problem. Det kan också finnas en känsla av osäkerhet och utanförskap som gör att man inte vågar sig på att prova en idrott. Det behövs med andra ord insatser på flera olika områden och inblandning av såväl staten som kommunerna och föreningslivet. I motionen

”Idrott och hälsa med funktionsnedsättning” utvecklas Vänsterpartiets politik och förslag på området parasport.

Barn och unga som har funktionsnedsättning rör sig betydligt mindre än andra. Så mycket som var femte ung person mellan 16 och 29 år motionerar aldrig, vilket är mer än dubbelt så många jämfört med övriga i samma ålder. Barn och ungdomar med funktionsnedsättning har dessutom sämre kostvanor, lider i större utsträckning av fetma och mår psykiskt sämre än andra unga. Forskning visar att det sällan är funktionsnedsättningen i sig som hindrar någon från att delta i fysiska aktiviteter utan att det först och främst handlar om andra hinder. Vad som är ett hinder varierar naturligtvis kraftigt mellan olika funktionsnedsättningar och individer. Sjukdomar, skador, trötthet eller mediciner kan naturligtvis sätta stopp för träningen men även faktorer som osäkerhet, låg tilltro till den egna förmågan och okunskap om nyttan med att träna och hur man använder sin kropp, riskerar att leda till passivitet. Rädsla för diskriminering kan vara ytterligare en förklaring, liksom brist på tid och motivation.

Förutom individuella och sociala orsaker kan platsen vara ett hinder. Var man bor i landet har stor betydelse för tillgången till aktiviteter och resurser. Avståndet till aktiviteter och friluftsområden spelar roll liksom möjligheterna till transporter och eventuell utrustning och assistans. Familjens ekonomi och sociala bakgrund har också betydelse för hur mycket man rör sig.

För att kunna öka delaktigheten och den fysiska aktiviteten bland barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning bör en kartläggning genomföras som tittar på hur tillgången till fritidshjälpmedel, färdtjänst, kontaktpersoner, ledsagare och personlig assistans påverkar möjligheten att delta i kulturliv och i fysiska aktiviteter på lika villkor runt om i landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Även barns möjligheter att delta i skolans idrottslektioner bör ses över.

Maj Karlsson (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Daniel Riazat (V)

Iлона Szatmari Waldau (V)

Momodou Malcolm Jallow (V)

Karin Rågsjö (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)